

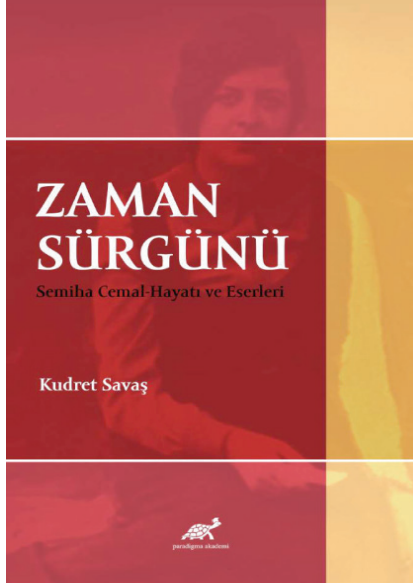
folklor/edebiyat - folklore&literature, 2023; 29(1)-113. Sayı/Issue -Kış/Winter

Kitap Tanıtımı / Book Review

Kudret Savaş (2022) Zaman Sürgünü-Semiha Cemal Hayatı ve Eserleri. Çanakkale: Paradigma Akademi.

ISBN 978-625-8118-25-4, 118 sayfa

Şenol Topcu*

* Şenol Topçu. Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü doktora programı öğrencisi. Konya-Türkiye / Necmettin Erbakan University Institute of Social Sciences Department of Turkish Language and Literature, PhD program student. Konya-Türkiye. senoltopcu@gmail.com. ORCID ID 0000-0001-6624-1905

Edebiyat tarihlerinin genellikle majör isimler üzerinden yazıldığı ve bu yazım esnasında birçok minör ismin gözden kaçırıldığı bilinen bir gerçektir. Türkiye’de de edebiyat tarihleri yazılırken daha çok bilinen isimlerin dikkate alındığı, değişik nedenlerle bu isimler kadar öne çıkmayan birçok ismin gözden kaçtığını veya bazen özellikle görmezden gelindiğini söylemek mümkündür. Bu isimlerden birisi de kısacık hayatında felsefe ve edebiyat alanında birçok metin yazan Semiha Cemal’dır. Ölümünden bu yana edebiyat alanındaki metinleri incelenmeyi bekleyen Semiha Cemal, Paradigma Akademi Yayınları tarafından okurunun ilgisine sunulan *Zaman Sürgünü- Semiha Cemal- Hayatı ve Eserleri* adlı kitapla gün ışığına çıkıyor. Kudret Savaş tarafından kaleme alınan *Zaman Sürgünü*, Semiha Cemal ile ilgili dramatik bir hayat hikâyesinin yanı sıra yazarın kaleme aldığı metinlerin incelemesini de okurlara sunuyor.

Yeni Türk Edebiyatı alanında doktora derecesini almış yazarın *Zaman Sürgünü- Semiha Cemal- Hayatı ve Eserleri* adlı çalışma, yazarın ikinci telif eseri. Yazarın 2021 yılında Kurgan Edebiyat tarafından yayınlanan *Yankısını Yitiren Ses: Ahmet Mithat’ta Oksidental Bakış* adlı bir telif eseri daha bulunmaktadır. Ayrıca yazar Ahmet Mithat’ın yeni harflere aktarılmamış kimi eserlerini de çevirmiştir. Yazarın son telif eseri olan *Zaman Sürgünü* ise 2022 yılında Paradigma Akademi Yayınevi tarafından yayınlanmıştır. Kitap, Semiha Cemal’in bütüncül bir portresini verebilecek şekilde oluşturulan dokuz bölümden oluşmaktadır.

Semiha Cemal ile ilgili çalışmaların temel güçlüğünü yazarla ilgili kaynakların az olması oluşturuyor. Yazar bu güçlüğü aşmak için -aralarında akrabalık ilgisi bulunan- Türk edebiyatının ünlü yazarlarından Samiha Ayverdi’nin eserlerinde Semiha Cemal’in izlerini sürüyor. Samiha Ayverdi’nin özellikle anı türündeki eserlerini titiz bir şekilde gözden geçirmekle yetinmeyen Savaş, aynı zamanda günlük gazeteleri ve dönemin dergilerini de gözden geçirerek Semiha Cemal’in gölgesinin düştüğü her ayrıntıyı okuruna aktarmaya çalışıyor. 1905 yılında dünyaya gelen ve 1 Şubat 1936’da genç yaşta hayata veda eden Semiha Cemal hem felsefe hem de edebiyat alanında ortaya koyduğu metinlerle döneminde bilinen isimlerden biri olmasına rağmen aradan geçen zaman, onu Türk okuru için bilinmeyen bir isme dönüştürmüş. Dar bir çevrenin dışında kimsenin ismini bilmediği Semiha Cemal, felsefe alanında yaptığı çevirilerle Türk felsefe tarihi yazımında önemli bir isim olarak kendisini göstermesine ve kaynaklarda yerini almasına rağmen durumun edebiyat açısından böyle olmadığı ortaya çıkıyor. Çok genç yaşta metinler üretmeye başlayan Semiha Cemal’in edebî verimleri dergilerde yayınlanan ve daha sonra *Gül Demeti* adıyla toplanan dergi yazıları, *Aşk Peygamberi*, *Aşk* ve *Aşk Budur* isimli üç romandan oluşuyor.

Çalışmanın ilk bölümü “Şubat Soğuşu” adını taşıyor. 1 Şubat 1936’da henüz 31 yaşındayken vefat eden Semiha Cemal’in vefat haberinin kamuoyunda nasıl karşılandığını araştıran yazar, birçok önemsiz haberi manşete taşıyan günlük gazetelerin Semiha Cemal’in ölümünü görmezden gelmesinin veya bu olayın kısacık haber metinlerinde yer almasının nedenlerine değinmeye çalışıyor. Bu bölümde aynı zamanda dönemin günlük gazeteleri

olan *Son Posta, Kurun, Haber, Cumhuriyet ve Beyoğlu*'nun Semiha Cemal'in ölümünü verme biçimleri de incelenmeye çalışılıyor.

Çalışmanın ikinci bölümünün başlığı ise “Semiha Cemal'in Sessiz Yaşamı”. Yazar bu bölümde Semiha Cemal ile ilgili kaynakları inceleyerek bu kaynaklardan hareketle Semiha Cemal'le ilgili biyografik detayları ortaya koymaya çalışıyor. Özellikle Samiha Ayverdi'nin eserlerinden faydalanan ve bu eserlerdeki bilgilerden hareketle bir yaşam öyküsü ortaya koymaya çalışan yazar, bu bölümde Semiha Cemal'i ruhen inşa eden en önemli isim olan Kenan Rıfai'ye de değiniyor. Semiha Cemal'in hayatındaki önemli isimler olan Samiha Ayverdi, Kenan Rıfai, Mustafa Şekip Tunç, Mehmet Ali Ayni gibi isimlerle yazarın ilişkilerini ortaya koymaya çalışan Savaş, aynı zamanda Semiha Cemal'in kısacık yaşamının günlük gazetelere yansıyan izlerini sürmeye çalışıyor.

Çalışmanın üçüncü bölümünün başlığı “İnsana Akseden Semiha Cemal”. Bu bölümde yazar, Semiha Cemal'i bireysel ilişkileri ve etkilenimleri çerçevesinde ele almaya çalışıyor. Özellikle Kenan Rıfai'ye odaklanarak Rıfai'nin Semiha Cemal'i nasıl ve ne şekilde etkilediğini ele almaya çalışan Savaş, bu ilişkinin çift yönlü çalışan bir ilişki olduğuna değinerek aynı zamanda Semiha Cemal'in Rıfai üzerindeki etkisini de gözlemlemeye çalışıyor. Semiha Ayverdi'nin Kenan Rıfai-Semiha Cemal ilişkisinin daha iyi anlaşılması için “Mevlana-Hüsametdin Çelebi” örneğini vermesi (akt. Savaş, 2022: 20) bu ilişkinin farklılığını izah etmede önemli bir yer tutuyor. Bu ayrıntıya odaklanan Savaş, ikili arasındaki ilişkiyi “... her ikisinin de ihtiyaç duyduğu ve her biri için kendi benliklerine anlam katan çift yönlü bir ilişki” olarak (2022:36) nitelendiriyor. Eserde dikkat çeken bir başka ilginç husus ise sadece Semiha Cemal'in değil Samiha Ayverdi'nin yazma serüveninin de Rıfai'nin emir ve isteği üzerine başlamış olması. Bu bakımdan Rıfai'nin her iki ismi edebiyata yönlendirmesinin edebiyatımızı zenginleştirici bir etki yaptığını da hatırlatmak gerekiyor.

Dördüncü bölümün başlığı “Kadınlar Tekkesi ve Semiha Cemal”. Refik Halit Karay'ın ünlü eseri *Kadınlar Tekkesi*'nin -genel kanaate göre- Rıfai ve çevresindeki büyük çoğunluğu kadınlardan oluşan grubu eleştirmek için kaleme aldığı görüşünü inceleyen Savaş, bu görüşün doğru olup olmadığı sorusuna cevap bulmaya çalışıyor. Bu incelemenin sonucunda *Kadınlar Tekkesi*'nin Rıfai ve çevresini anlattığı görüşünü destekleyen yazar, aynı zamanda bu eserde Semiha Cemal'e ait eserlerin Rıfai'ye ait olduğunu ifade eden kısma odaklanarak bu iddiayı araştırıyor. Yazarın bu iddia ile ilgili vardığı sonuç, “eserlerin isim olarak farklı kişiye ait olsalar da içerik bakımından Rıfai'nin sözlerinden, düşüncelerinden beslendikleri için Rıfai'ye ait oldukları şeklinde olabilir. Ancak bunlardan hangisi murat edilirse edilsin bildiğimiz bir şey vardır ki bu eserler Semiha Cemal tarafından yazılmıştır.” şeklinde (Savaş, 2022:51).

“Eserlerine Bakış” başlığı taşıyan bölümde Savaş, Semiha Cemal'in romanlarının ve diğer edebi metinlerinin felsefe ve tasavvufun etkilediğini ortaya koyarak bu metinleri anlamının anahtarını bulmaya çalışıyor. Bu nitelikleriyle Cemal'in metinlerinin döneminin diğer edebiyatçılarının metinlerinden farklı olduğunu ifade eden Savaş, sanatçının felse-

fe, edebiyat alanının imkânlarını kullanmakla yetinmeyip bu birlikteliğe bir de tasavvuf boyutunu ekleyerek “var olma/olma”yı tüm zenginliği ile ifade etmeyi denediği sonucuna varıyor (2022: 60).

Savaş’ın Semiha Cemal ile ilgili dergi yazılarını incelediği bölüm, yazarın *Mihrap, Güneş, Hilal ve Hayat* dergilerinde yayınlanan yazılarına odaklanıyor. Dönemin dergilerini gözden geçiren Savaş, yazarın kendi adının dışında kullandığı diğer müstear isimleri de ortaya çıkarıyor. Bu bölüm, Semiha Cemal’in dergi yazılarının dökümünün verilmesiyle sona eriyor.

Dergi yazılarından sonra Semiha Cemal’in roman ve hikâyelerine de odaklanan Savaş, çalışmasında ilk olarak 1927 yılında yayınlanan *Aşk Peygamberi*’ni inceliyor. Eserin 1927 yılının hangi diliminde yayınlandığını bulmaya çalışan Savaş, bu konuda *Akbaba* dergisinin 1 Ağustos tarihinde yayınlanan nüshasından hareketle eserin 1927’nin Haziran-Temmuz aylarında yayımlandığı sonucuna varıyor (2022: 70). Türk okuru tarafından pek bilinmeyen bu eserin kısa bir özetini veren Savaş, aynı zamanda eser kahramanlarından hareketle eserin değiştiği konuları ortaya çıkarmaya çalışıyor. *Aşk Peygamberi*’nin *Yusuf u Züleyha*’dan *Amak-ı Hayal*’e uzanan bir geleneğin son halkalarından biri olduğunu ifade eden Savaş, bireysel anlatımın ötesine geçerek ağır bir metaforik içeriye sırtlanan romanın *Amak-ı Hayal* türü romanların geç dönem örneklerinden biri olduğunu ifade ediyor (2022:80).

Çalışmasında Semiha Cemal’in dergi yazılarına müstakil olarak eğilen Savaş, yazarın ölümünden sonra dergi yazılarının bir araya getirildiği *Gül Demeti* adlı eseri de inceleyerek bu eserin ilginç bir özelliğini ortaya koymaya çalışıyor. Söz konusu eserde bir araya getirilen dergi yazılarının büyük bir kısmının yayınlandığını ancak yayınlanmayan bazı yazılarının yazarın terekesinden alınarak *Gül Demeti*’ne konulduğunu ifade ediyor. Bu eserde toplanan dergi yazılarının en önemli özelliklerinden birisi de bu yazıların Semiha Cemal tarafından kaleme alınan romanların değişik bölümlerinde tekrar kullanılmış olması. Bu durumu yorumlayan Savaş, Semiha Cemal’in romanlarının örgüsünü zihninde parça parça oluşturup belli bir zaman diliminde buna uygun fragmanlar denilebilecek parçalar halinde dergi yazıları yazdığını ileri sürüyor (2022: 83).

Semiha Cemal’in yayınladığı ikinci roman olan *Aşk*, Savaş’ın çalışmasında yerini alıyor. 1936 yılında Devlet Matbaası tarafından basılan ve 200 sayfadan oluşan eseri değişik yönleriyle incelemeye çalışan Savaş, *Aşk* romanından hareketle Semiha Cemal’in roman türüne yaklaşımını ortaya koymaya çalışıyor.

Aşk’tan sonra yayınlanan ve yazarın son ürünü olan *Aşk Budur* ise Türk edebiyatının en ilginç romanlarından birisi olma niteliğine sahip. Romanı ilginç kılan husus ise *Aşk Budur*’un Semiha Cemal değil Samiha Ayverdi adıyla yayınlanmış olması. Değişik kaynaklarda bu hususla ilgili bilgileri bir araya getiren Savaş, *Aşk Budur*’un gerçekten hangi yazar tarafından yazıldığını ortaya çıkarmaya çalışıyor. Semiha Cemal ve Samiha Ayverdi’yi yakından tanıyan kişilerin şahitlerine başvuran Savaş, bu şahitlikler eşliğinde iddiaları inceleyiyor. Bununla da yetinmeyen Savaş, *Aşk Budur* üzerinde yaptığı bir metin tahliliyle eserin

birbirinden farklı iki ayrı üsluba sahip olduğunu, bu yüzden 200-210. sayfadan itibaren romanın farklı bir kalem tarafından tamamlandığını ifade ederek *Aşk Budur*'un Semiha Cemal tarafından yazımına başlanan, vefatı üzerine Rıfai'nin emri ile Samiha Ayverdi tarafından tamamlanarak Ayverdi'nin adıyla yayınlanan bir roman olduğunu ortaya koyuyor (Savaş, 2022: 98-104). Çalışmanın son bölümünü oluşturan kısım “Son Söz” başlığını taşıyor. Önceki bölümlerin ve bu bölümlerdeki bilgilerin bütüncül bir bakış açısı ile değerlendirildiği bu kısımda Savaş, Semiha Cemal'in metinlerini oluşturan bileşenleri, bu metinlerin Türk edebiyatı açısından taşıdığı farklılığı, yazarın romanlarını yazarken geçirdiği merhaleleri inceliyor. Semiha Cemal'in “Doğu'nun kadim şehirlerinde geçen olaylarla Cemil Meriç'in 'Ex oriente lux/ Işık Doğudan yükselir.' cümlesinden on yıllar önce okurlarına 'Ex oriente amare/ Aşk Doğu'dan yükselir.” diye fısıldadığını ifade ediyor (Savaş, 2022:108).

Kudret Savaş tarafından kaleme alınan ve Semiha Kemal'in hayatı ve eserlerini inceleyen *Zaman Sürgünü* kısa ve yoğun içeriği ile okurların merakla takip edeceği ve kolaylıkla okuyabileceği bir eser olarak ortaya çıkıyor. Bu eser Semiha Cemal'in edebi yönünü inceleyen ilk çalışma olması nedeniyle de Türk Edebiyatı araştırmaları literatürüne yapılmış önemli bir katkı olarak belirmektedir. Ayrıca bilinmeyen ya da göz ardı edilen kadın bir yazarın günışığına çıkartılması dolayısıyla da kadın çalışmaları araştırmacılarının da dikkatini çekecek bir eserdir.